

SILVIJA HUTNJK
BEBA

NASLOV ORIGINALA
SYLWIA CHUTNIK, DZIDZIA

COPYRIGHT © BY SYLWIA CHUTNIK, 2009
COPYRIGHT © FOR THE POLISH EDITION BY ŚWIAT KSIĄŻKI
SP. Z O.O., 2009

Izdavač:
Imprimatur d.o.o.
Miše Stupara 4
Banja Luka
info@imprimatur.ba

Za izdavača: Boris Maksimović

Lektura: Sonja Lero Maksimović

Dizajn korica: Dragana Vasić

Grafička priprema: Sonja Lero Maksimović

Štampa: Skandi s.p.

Za štampariju: Mladen Spasojević

Tiraž: 500

Godina: 2023.

ISBN: 978-99976-53-45-1

Distributer za Srbiju:
BIBLIONER d.o.o.
Dunavski kej 12, 11000 Beograd
office@biblioner.rs
011/3284-094, 066/802-13-32

Silvija
Hutnjik

BEBA

Prevod:
Kenan Efendić

„Česlavu Borovom i njegovoj supruzi se 1942. godine rodilo dijete-čudovište; istorija je kroz njih donijela to čudovište, to je bio protest protiv onoga što se dešavalo unaokolo, protest protiv sveprisutnog smrada leševa, koji ih je primoravao da ljeti zatvaraju prozore i zapušavaju ih krpama. Oni su mi dopustili da snimim to dijete, danas umno zaostalog patuljka. I oni imaju svoju tragediju.”

Klod Lancman, režiser filma „Šoa”

OVUDA JE PROŠLA VARŠAVA

UPRAVO JE OVDJE, nedaleko, usporavao voz koji je trebalo da doveze ljude do Pruškova ili Rajha. Pa su oni, čim bi uzmagli, skakali, sklizavali s nasipa, pa dalje do obližnjih sela. A tamo pogašena svjetla, domaćini vrebaju na verandama.

– Dalje, brže, ulazite, pažnja, eno tamo pored je Gestapo.

U odajama ono malo jela što se može iz zemlje iskopati. Uglavnom ne mnogo. Gužva ljudi iz Varšave, razvezali svoje zavežljaje gdje su stigli. Uglavnom nigdje.

Tjerani u koloni, civili s ustanicima. Jedni pored drugih: „Šta sad, šta sad?” Suočeni s nesigurnošću, neki borci skinuli uniforme. Ostatak upravo suprotno: zastave u rukama, umiveni, obrijani, ponosni. Dogovarali su se: za par mjeseci na ovom istom mjestu, u isto vrijeme.

Ma ne, obnoviće se ovo. Nekako će se ove ruševine odvući, pospremiti, pod tepih zamesti. Uspjećemo, i veće smo mi stvari radili. Evo, na primjer, ove ćemo kuće zašiti, cigle malo ispremještati i tu pored kakvu ulicu ugurati.

Naprijed, vraćajmo se, ljudi, iz ovoga Pruškova smjesta, jer posao čeka. A Lublin i Lođ bolje da se pameti dozovu, mi tamo ne idemo. Prestonica će

ostati ondje gdje ju je Sigismund III* prenio, a ako ko drukčije misli, može sa mnom ovdje iza ugla da to raspravi, samo da se mojih argumenata previše ne uplaši i pantalone da ne uprlja. Dobro, dosta više ove šute. Varšava će bit vrh, a kako, a šta! Malo ćemo raditi za Nijemce, nekako ćemo proći kroz te logore i eto, odmah se vraćamo.

I niko se nije plašio, i nijedna žena nije plakala, nijedno dijete nije grčevito držalo za vrat oca, koji odmah, evo, kreće za Treblinku da otegne papcima. U suštini, taj progon iz prestonice zapravo je bio jedna kasnojesenja šetnja.

Kako su civile djelimično vozili automobilima – već prema mogućnostima – postojala je samo jedna naredba: nema plakanja. Šoferu je više dosta bilo tog ridanja, jer posao je posao, ali može se poludjeti od cmizdrenja putnika. Sjedalo se u kamarama, zavežljaji uvis, a vozač se okretao i govorio: Gospodo, molim vas, u mojoj su vozilici običaji takvi da ne pravimo histeriju dok se vozimo.

A zašto je uopšte o tome govorio? Pa, eto, dok su se ljudi vozili kroz srušeni grad, koji su prvi put nakon dugo vremena vidjeli – udri u plač. Jer tek tad su se dozvali pameti: ništa od ovoga neće biti i šta se ovdje stvarno dešavalo. Jer oni u tim podrumima, pokopani, čak ni na ulicu nisu dva mjeseca izlazili. Tek toliko da se malo provrte oko čega svakodnevnog, nešto da se pojedje, neki požar da se ugasi. I tako se prirodno desilo da su ruševine

* Sigismund III Vasa – kralj Poljske (1587–1632) i kralj Švedske (1592–1599); poznat, između ostalog, i po tome što je prestonicu iz Krakova prenio u Varšavu 1611. godine. (Prim. prev.)

došle kao suvenir za cijeli život, kao na sve strane uzorana varšavska tjelesina. Ali niko nije plakao, baš kako je šofer i zamolio. Samo što su suze tekle unutra, u trbuhe, i potapale nadu u bilo šta.

Ljudi su na zapad počeli miljeti još za vrijeme borbi, ali tek su nakon razbijanja ustanka masovno hrupili. I svi se međusobno pitali: ići ili ne ići, i ima li fajde tek tako krvnike slušati. Možda da sačekamo, možda da se bunkerishemo, prestanimo disati na par dana, zatvorimo oči – neće nas vidjeti. Nekako će već sve biti. Na kraju, mi smo varšavska raja. Pa kakve mi samo pjesme imamo, kakav gradski folklor, hej, čovječe. Ima da nam to koristi u neprijatnim trenucima opasnosti.

I tako su oni što je trebalo da idu otišli na zbor.

Iz ruševina, iz podruma, usmrđeni od šezdeset i tri dana rokanja po zidovima, po ljudima i još onog rokanja po njima odasvuda. Odozgo, s boka, iz doskoka – rokali su ih nekakvim „kravama“, puškama, bombama, šta su već imali. Ta neprijatna armija. I ako je neko sjedio u vječnom strahu od zvuka ili misli na zvuk, onda je zaista već htio naprosto da izađe i da odustane od nervoznog odrađivanja *Zdravomarija*. Uostalom, neki nisu izdržali napetost i uzimali su cijanid, bojkotovali su sve to skrivanje iza kapija – i bog te veselio.

Mi više ne možemo, mi više ne želimo, idemo poginuti jer nam je dosadilo. I tako su izlazili iz za njih ranije pripremljenih grobova i šepali do vozova. Ama, nek nas voze, neka nas kazne zbog nepokornosti, sve to miriše na loš film bez mogućnosti snimanja drugog dijela.

I pristizali su i oni što su odlučili poslušati obavijesti polijepljene po zidovima. Ali tek onda kad bi neka grupa krenula ka mjestu zбора. Drugog oktobra, tiho, u vražju mater, i niko ništa ne zna i ljudi su začuđeni. Da su muve preživjele rat, mogle bi se čuti.

Mogli su djecu poslati da saznaju šta i kako, ali i djece je takođe falilo nakon cijele te strke.

Ah, kako se mi sada hranimo tim romantičnim doskocima. Kako samo salutiramo u ritmu ljudskih jauka.

Klečimo. Ali nas koljena ne bole.

Kapitulacija, za sedam dana svuda ima da bude pusto, jer hoće grad da sravne sa zemljom i samo im se bespotrebno petljamo među nogama. Mladi i radnosposobni biće odvezeni u Rajh, na radove. Bogalji i staratelji djece, isključivo, kreću u smjeru Gubernatorstva.* I evo očeva kako uzimaju na ruke djecu, svoju i tuđu, često ih unajmljuju, čak i četvorogodišnjake. Da prežive, da lagano prođu selekciju i ne skončaju u radnom logoru. Ali to ništa ne daje, loša ideja, jer Nijemci odbacuju djecu prema ženama, a tipovi pognutih glava idu u transport za Rajh, za Rajh. Cijela Maršalkovska** poput vašara: zavežljaji, naprtnjače i vreće na leđima. Ko je već šta imao, može se i u jorgan nagurati pa put pod noge. Gore ne može biti, hajde makar da malo prohodamo, samo što dalje od ove paljevine što odasvuda za oči grize.

* Generalno gubernatorstvo – dio Poljske koji je Njemačka u II svjetskom ratu okupirala i pripojila Rajhu, tretirajući teritoriju kao integralni dio njemačke nacističke države. Među ostalim, i Varšava je pripadala Gubernatorstvu. (Prim. prev.)

** Maršalkovska ulica – jedna od glavnih, dominantnih ulica u centru Varšave. (Prim. prev.)

Poredali se ljudi u kolonu, *raus, schnell*, ne okreći se. Išli su kao generacija Orfeja, godište '44: pogledaš preko ramena i grad nestaje. Pa onda vagoni, razdvajanja, jauci i plačevi. Utučeni, umorni ljudi gurali su se u drvene vagone. Među njima je bila i porodica Markjevič. Poznati na Mokotovu, nastanjeni u Olešinjskoj, kraj sjedišta zadruga. Četiri sobe u višespratnici, kćerka od trinaest godina. Uzimala je lekcije sviranja klavira, ah, kako je talentovana bila! Kada bi dolazili gosti, vezali bi Karolinki svilenu maramu preko očiju, a ona bi svirala napamet, ne gledajući note. Zvukovi su izlazili ispod njenih prstiju što jurcaju preko crno-bijelih dirki, a djevojčica, koncentrisana, ispravljena, prenosila je zadubljenu porodicu u neobične krajine. Šubertove simfonije, Listove mađarske rapsodije, šopenovske etide – čista ekstaza. Nije bilo kompozitora kojeg Karolinka nije znala napamet. Katkad bi se u sviranju potkrao pokoji falš, moglo se čuti malo spoticanje, neko klaćenje. Tad bi mlada pijanistkinja namah skočila sa stočića i plačući trčala u svoju sobu. Poslije bi izlazila crvena od ridanja i grlila bi majku. Gosti su se s puno takta osmjehivali osjetljivoj umjetnici, gladili je po glavi, zapričavali.

Protjerali su i Karolinku i njenu porodicu, sad već nepotpunu, jer nema bake. Staricu je pokosila kap od rike „krave” koja je preletjela iznad njihovog stana. Srce je pucalo od huke, od mišića napetih do granica mogućnosti. Nakon smrti, lice joj je izgledalo mirno, poluotvorene oči izražavale su olakšanje što je već gotovo.

Sve su komšije izginule. Žandari iz obližnje stanice na Dvorkovoj ulici svakih su par sati puca- li prema Olešinjskoj ili dolazili lično na tenkovima. Nakon nekoliko takvih njihovih izleta, civili su preklinjali ustanike da odu malo negdje drugo. Pre- klinjali su ih ovako: „O, vi ste ovakvi, vi ste onakvi, pa do čega nas dovedoste svojim junačenjem, ovdje ginu nevini ljudi, nevini!”

Preklinjale su i majke u skloništu, na Baluckog 14, gdje je krajem ustanka smješten dio bolnice. I baš kad je trebalo da upadnu Nijemci, da ih sve pobi- ju, i kad je kurirka uletjela u podrum vrišteći „Ima da se branimo, ima da se branimo do kraja”, dijele- ćići koleginicama bombe – stade vriska žena. Major neumoljivo: branićemo se i ovdje ćemo izginuti.

A majke mu se pod noge bacale, stope ljubile i grcale: smilujte se našoj maloj djeci. Prestanite se tući, kapitulirajte, završite više te ratove.

To nije bio vrisak, pričali su poslije, to je bilo skičanje kuja.

Majke su okružile majora, nisu mu dale ni da se pomjeri. Nisu mu dale očima da mrdne niti da napusti podrum i ode u kukavičko samoubistvo.

Jedna žena mu je u ruke dala svoje malo dije- te. Povijeno u nekakve krpe, s licem kao sa sličica. Major je pogledao dijete, snuždio se, prestali su mu raditi ti naprasiti instinkti. Odložio je igračke.

Pogrbio se i prošaptao: „Predajemo se.” A kurirkama da mu daju bombe.

Jer majke poput kvočki sjede na svojoj djeci u skloništima i samo da im je ustanke okončava- ti. Dosta te krvi, prestanite se tući jedni s drugima,

hajmo, ručak, odmah! Ima da za uho povuče i generala i majora, a ovi desetogodišnjaci s poštar-skim torbama na ramenima dobiće jednosedmičnu zabranu izlaska. Hajde, samo da vidim ko će mi još jednom iza barikade proviriti, hajd' samo nek proba. Ima da ga krpom preko žvalja odvalim, kažiprstom zaprijetim i u ćošak pošaljem. A s njim i koman-dante što muštraju ovakvu malu dječicu.

Tako nevina djeca, a već tako korisna, vidite li vi to.

Tokom kapitulacije, u skloništu je bila i Karo-linina koleginica. Djelovala je dotad u ilegali, ali uglavnom se brinula za ranjenike. Spremala je podrum i brinula se za ležajeve trudnih žena. I na Baluckog isto tako, positna sva, mrvica, ali pravo okretna. Uvijek je bila tako uslužna, rođena bolni-čarka, kao iz pjesme:

*Nema bolje bolničarke od Goce nam male
Kad se smije, kad nas gleda, srca nam se pale
I ako te kleti dušman u prsa ti rani
Ima Goca naša slatka medom da te hrani.**

Ona i Karolina išle su zajedno u razred, pa kad bi jedna bila bolesna, i druga se loše osjećala. Dvije prijateljčice, dvije nerazdvojnice. Dogovara-le bi se dan prije škole: idemo sutra s pletenicama s plavim trakicama. I izgledale su kao bliznakinje. Tako su ličile jedna na drugu, tako su pjevno oteza-le kad pričaju. Malo namjerno, jer su prisluškivale

* Prepjev poznate varšavske ustaničke pjesme *Sanitetlička Malgožatka* autora Jana Kšištofa Markovskog. (Prim. prev.)

starije momke koji bi stajali u Višnjevoj i pili pred kapijama. A djevojčice su htjele makar i na tren biti nestašne, ali samo onoliko koliko bi im dopustili roditelji.

I već nakon razbijanja ustanka, jednu su od njih, Margitu, gonili u koloni, s njenom sestrom. U Ožarov. Manje-više na udaljenosti od osamnaest kilometara od Varšave, iskrale su se iz špalira pod stražom. Skinule su jakne, ostavile ruksake, samo su identifikacione karte, okačene o vratu, sakrile pod bluze. I uzele sanduke paradajza što su bili pored, i – hop – odoše djevojčice ulicom. Sakrile su se u žbunje, čekale, osmatrale. A Nijemci, debili, otišli dalje. „Beba” (već je bila na udaju, a tako je balavo djelovala u haljinici na cvjetice) i njena sestra sjele su na zemlju i pojele gotovo cijeli sanduk onog paradajza. Crvenog, blještavog. Tako drukčijeg od onog što su tokom posljednjih mjeseci jele u ustaničkoj Varšavi.

I sjedile su tako, i jele, kad odjednom, niotkuda, kao da je iz zemlje izrastao, pojavi se pred njima vojnik. Prije nego što su procijenile je li to dobri ili zli vojnik, on je već – bum! – izvadio pištolj i ustrijelio u ruku ovu „Bebu”. Desnu ruku, onu kojom je uzimala paradajz. Tako se postupa s lopovima, prvo se čupa jedan prst, pa drugi i tako dalje. A kako je ovdje rat, i nema šale i predigre, čupa se odmah cijela ruka.

Začudena je djevojka sjedila na zemlji dok joj je ruka visila. Veoma glup prizor.

A onda, poslije rata, Karolinka i ova jednoruka nisu se ni vidjele. Nisu razgovarale o svojim

iskustvima, nisu zajedno učestvovala u godišnjim svečanostima pod varšavskom tvrđavom. Nisu se kikitale i nisu šaputale tajne jedna drugoj i nisu sebi raščesljavale pletenice.

Jer jedna je bila živa, a druga više ne. A ova što je preživjela, resetovala je sebi glavu i sjećala se jedino onog paradajza kraj Ožarova. Sve vrijeme je o paradajzu pričala. O, kako dobar, kako sočan, nema više, ooo, takvog paradajza, nema više, sad je sve prskano. A nekad! A nekad, ohoho, kakav je to paradajz bio. Kod nas, u Ulici Madalinjskog.

Umjesto ruke, imala je protezu, a inače je glumila da se nikada ništa nije desilo i da se posjekla dok se brijala, da se, eto, bakica i rodila tako bez ručice, znaš, unučice. Tako se i rodila.

A u Golompkama, koje su bile malo mimo glavne trase do transportnog logora u Pruškovu, narod se već sedmicama pripremao da primi izbjeglice. No, možda su imali čak i nekog povrća, paradajza, zašto ne. Na kraju krajeva, ipak je to bilo selo. Jedni su mještani rado primali izbjeglice, a drugi, kao da su vlasnici hotela: ko plati, taj će i konačiti.

Stefanija Muter stalno je gonila Varšavljanke: „Dosta priče, na spavanje.” Jer će Nijemci upasti i poklati ih. Njena je kćerka široko otvorenih očiju dijelila hljebove. Bili su veliki, kao i ona sama, okrugli poput njenih očiju. U mislima je djevojčica kotrljala te velike komade peciva ispred sebe preko polja. Bilo ih je toliko da su na kraju zaklonili sunce. Smrklo se od hljeba. Sve je nestajalo.

Kad je djevojčica poodrasla, opet su došli nemirni snovi. Izbio je treći svjetski rat, neka se spasava

ko može. Opet su Nijemci napali, kradomice ušli u zemlju. Djevojčica i njena majka prolaze kroz selo, bježe kod rodbine, u Milanovek, onaj u kojem zalazi sunce. Lete, lete, u naprtnjačama neke krpetine i čorbetine. Odjednom se sve to rasipa po zemlji i iz toga izlijeću Jevreji. Jauču, hvataju se za izubijane kosti. Prilazi njemačka patrola, jer se ona uvijek pojavljuje kao smrt, iznenada, i viče: „Gotovi ste, mališani!”

Djevojčica pritrčava grupici Jevreja što leže, grabi ih sve i trpa u džep pregače, kao mrvice, i naprijed. Negdje drugo. Iza leđa pucnji, vriska, neka žena prolijeće kraj nje i viče „I šta je bilo dalje u knjizi, šta je bilo dalje?” Preskaču jarak sa stajaćom vodom, Jevreji se prosipaju iz džepa, utapaju se. Kraj sna.

Ta žena će hodati satima, probijaće se preko jaraka i kroz žbunje.

Taj njen marš ima čudnu moć. Moć poraza.

Izbjeglice iz Varšave ulijeću noću, u jednoj cipe-
li, raščupani, kako i ne bi, bježanija i onaj transport. Gotovo je polovina oktobra, pa su na sebe navukli sve što se moglo iznijeti iz plamtećeg grada-zgarišta.

Majka iz Olešinske, s kćerkom u naručju, nale-
tjela je na Stefu Muter. Tako su mlado izgledale,
kao da su sestre. Ugurala ih je u štalu jer u kući
više nije bilo mjesta. Ta je građevina nekada izgle-
dala drukčije, nekako dostojnije. Tako da podsjeća
na slike poljskih sela s drvenom klupom ispred tri-
jema, s crvenkastim krovom i odžakom što pućka
dim. U vrtu ostaci cvijeća, poneko pokriveno sla-
mom zbog zime. I štala, a u njoj neki bačeni madrac,
pun vaši. Nakon dugog puta, takav je madrac poput
najudobnijeg kreveta u *Bristolu*. Ujutro je domaćica

zavirila i dugo razgledala uspavane žene. Nešto je mislila, nešto je kalkulisala.

Možda je saosjećala – uh, kakva teška sudbina! – biti protjeran iz rodne kuće, u nepoznato. Jadan svijet, jadna djevojčica, toliko kašlje sve vrijeme. Vidi se da pokušava tiho kašljati, da je niko ne otkrije, ali ne može se tako kada kašalj guši. Sva se zacrvenjela od toga, sva se u groznici oznojila.

A možda joj je onaj kaput zapeo za oko, u glavi ga je nosila na sebi, nedjeljom do crkve, uz onu lijepu haljinu što joj je sestra sašila. A ko će je znati, tu ženetinu? Ko će je znati? Prošla su dva dana. Prvo iskušenje. Prvo ozbiljno upozorenje.

– A što će vam toliko odjeće?

– Ali to je naša privatna odjeća, gospođo, mi je držimo za vlastite potrebe.

– Da, ali nećete ovdje džabe jesti, nešto i nama, starosjediocima Golompki, pripada.

– Ali mi smo dale, platile smo.

– Malo, malo!

– Pa koliko još?

– A možda taj kaputić što je na vama. Taj bi me kaputić zadovoljio.

– To je jedina topla stvar koju imam.

– A ja uopšte nemam. Ja ništa nemam. A vi tamo u Varšavi svega imate. Kad se vratite kući, otkopaćete podrumsko blago i uzećete jevrejsku imovinu. Imovinu u zlatu i rubinima, srebrne zube, brilijantne naušnice. Sada treba platiti za luksuz. Inače – doviđenja. Noga.

I majka i kćerka su se sve jače grlile, a na lica im čak ni anđeo čuvar nije gledao, niti je kraj njih violina žalosno svirala.

Šta da se radi, šta da se radi? Ako dam kaput, tražiće opet nešto. Ako ne dadnem, ko zna šta će dalje biti, ko zna.

Za razmišljanje je bilo vremena koliko i da se sunce nad poljem izdigne i potom zapadne. Ujutro je gazdarica došla s malom ćerom i donijela im kuhanog krompira u zdjeli. I, jeste li već razmislile o toj odjeći? I plaćanju za svu ovu raskoš?

Nismo. Ne možemo, shvatite, gospođo. Hladno. Oktobar, hlaadno.

Hajmo, napolje iz štale, iz apartmana, odmah. U komesarijat, marš. Ne trebaju nama neke dame kojima je više stalo do mode nego do života, jedinog pravog dara od našeg Gospodina, a darovi se ne daju i reklamacije se ne primaju.

Dobro, uzmite, gospođo, sve što imamo, dajte nam da odahnemo. Karolinka bolesna, jadnica mala, jedva leži, nema snage ni da kašlje. Iz usta joj teče krv, krv svetosti. Dajemo šta imamo za trenutak skloništa, dok prođu ovi njemački transporti. Kada vozovi stanu, kad se sve ovo završi i zavlada mir, mi ćemo otići. Obećavamo. Ali gdje ćemo sad, pa ako nas vide – ubiće nas, ili čak i gore.

Skinule su, položile i predale. Još samo da ruke gazdarici izljube jer je sva dobra i samilosna. Poslije rata će one doći i donijeti još lijepih stvari, obećavaju. Biće joj dužni do petog koljena. Izgradiće im novu kuću, kćerku će im u varšavsku gimnaziju upisati i primiti kod sebe na stan, na lijepom Mokotovu, dokle god bude htjela. Čuvaćemo je kao da je naša, stvarno.

Gazdarica je uzela prestoničke darove i odmah otišla po komšiju iza ograde. Ovako mu kaže: „Hej, Edek, deder uzmi onaj karabin s pojate i goni Šva-bama ovu marvu iz moje štale. Hajde, ako budeš brz, daću ti ženi maramu.”

Ubrzo su oboje došli. Moglo je djelovati da gazdarica nije naročito krupna, ali kad je Karolin-ku odvalila preko leđa, ova je sva pobljedjela. Edek je u međuvremenu majci prislonio cijev na čelo i očima pokazao izlaz. Šta da se radi. Treba izaći iz štale, treba početi novi marš. Ovaj marš, još jedan u nizu, imao je čudan okus. Čudnu moć, koja je toli-ko u srcu igrala da je dah zastajao.

U policijsku stanicu – pa šta bude neka bude. Ili ipak ne. Majka je pokušavala i dalje, preklinjala gazda-ricu, ta sve su dale, ništa više nemaju, imali smo ugovor.

Ugovor! Šteta što nije predložila da se nota-ru ide. Što nije spomenula ništa o klauzulama. Rat je, ljudi gaće na štapu nose, a ova pametnica sere o ugovorima. Uh, kakva pametna, varšavska gospoja. Svjetska klasa. Još se na međunarodno pravo pozo-vi, profesorice jebena. Hajmo, brže, dosta priče, inače te ništa neće spasti. Ovo je tvoj privatni Marš Mokotova.* Trenutak gostoljubivih nastupa u pro-vinciji. Pa šta, ne može se uvijek na glavnoj sceni nastupati, uvijek završavati u knjigama i u još jed-nom intervjuu opisivati svoju živopisnu sudbinu. Ne može uvijek čovjek preživjeti i poslije se pravdati.

– Oprostite, molim vas, gospođe Markjevič?

– Mi smo.

* Marš Mokotova – pjesma nastala tokom Varšavskog ustanka, neformalna himna starog varšavskog naselja Mokotov. (Prim. prev.)

– Drago mi je. Ibermenšenkomando SS, komandant pobjedničkih snaga, Her Dumkopf. Zaista se duboko izvinjavam, ali morate poginuti. I to odmah, jer mi se malo žuri. Uskoro će mi dati ručak od dva jela, da se najedem i prikupim snage. Njam, njam. Puno snaga, *verstehen?* Vojnik ima puno snage i puno je u pravu.

A gospođe na to u vrisku, Karolinka plače, a majka već zna da je ovo izgubljen slučaj, da se treba sabrati i prigrliti dijete. Da će je samo unutrašnja emigracija u dubinu prenatalnih slika iz djetinjstva spasti kada se suoči s nemilom situacijom strijeljanja.

Majka ispušta dugi krik, zastrašujuće dug. Tačno isti onaj – u svaku notu isti – kakav je ispuštala i u trenutku poroda.

Aaaaa.

Razliježe se iz dubine trbuha, aaaaa.

Zrak neugodno reže i zabija se svojim iglicama, a možda i teškim ekserima, zabija se u uši ljudi iz Golompki, ljudi iz Njemačke, ljudi što stoje unaokolo.

A onda, fijuuu, marš posred glave. Unutrašnji krik zaglušuje još više.

Neka vjetar nosi majku u grad kao plamteću i krvavu glavnju, u one ulice i one kuće što ih nikada ne sanja. Poznanicima na čaj, u crkvu, na koncert. Ah, kako vesela muzika danas svira na Krakovskom Pšedmješću,* kako je tu krcato i bučno. Noge same lete da plešu.

Kćerkica sva sretna, jede sladoled i pije limunadu. Smije se, kako se ona samo lijepo smije kada me ovako gleda i šapuće „volim te, mama” tako nježno, tako odjednom, nekako od srca. Djeca nas umiju

* Centralna ulica u starom dijelu Varšave. (Prim. prev.)

iznenaditi svojom ljubavlju kad se, razigrana, usred kockica i plišanaca, odjednom uozbilje i ne gubeći daha izbace „volim te, znaš”. I onda nastavljaju kroz svoj svijet lutkica, autića, cucli. A mi, ošamućeni, gledamo nekuda iznad glave mališana i čini nam se da drukčije više ne može biti. Da ovaj trenutak ima da traje zauvijek, a onda odjednom pucanj.

Toliko srce tuče da dah staje.

Ibermenšen pucaju dva puta.

Prvo u glavu djeteta, da majka malo pogleda, a onda u glavu majke, da i ona osjeti.

I kraj.

I to je to? Pucanj i ništa više. Kako savršena nota za završetak libreta.

I nemojte mi, *polnische schweine*, dirati leševe, jer ćete inače leći kraj njih.

A gospođi gazdarici hvala za kurirsku dostavu ove pošiljke što nas je obveselila: ova dva mlada tijela majke i kćerke, što se još uvijek isparavaju. Ustrijeljena tijela sigurno će još biti od koristi.

I ispalio je još jedan hitac, onako, za uspomenu.

*

Leže dvije žene na cesti: stara i mlada. Idu Poljak i Nijemac, a Rus viri iza grma.

I Nijemac govori: „Hej ti, hoćeš se kladiti da ću zatvorenih očiju zabosti bajonet u srce?”

Iskače Rus i govori: „A ja mogu dva srca odjednom probosti.”

A Poljak ništa ne govori, tek brže-bolje s još vrućih tijela skida cipele i bježi.